

Prethodno priopćenje

UDK 821.163.42'282 : 82.035 : 243 Kristijanović

Primljeno 2024-01-03

Prihvaćeno za tisak 2024-03-20

PROJEKT REKONSTRUKCIJE KRISTIJANOVIĆEVE BIBLIJE¹

Barbara Štebih Golub, Zagreb

Sažetak

U radu se predstavlja projekt „Rekonstrukcija Kristijanovićeve Biblije“ (KRISBI) koji se provodi na Institutu za hrvatski jezik, a financira ga Zaklada Adris. Ignac Kristijanović (1796.–1884.), vjerski pisac i važan pučki prosvjetitelj, pokušao je cijelo Sveto pismo prevesti na kajkavski književni jezik. Dijelovi su prijevoda objavljeni, no veći se dio u rukopisu čuva po različitim knjižnicama i arhivima.

Ključne riječi: Ignac Kristijanović; kajkavski književni jezik; Biblija, rekonstrukcija

Iako dijelove *Biblije* prevedene na kajkavski književni jezik tijekom 17., 18. i 19. st. nalazimo u brojnim lekcionarima (Fućak 1975., Percan 1984., Korade 1996.), prvi pokušaj prevođenja cjelovitoga Svetoga pisma vezan je uz zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca (Karlovac 1752. – Zagreb 1827.) koji je u tu svrhu organizirao skupinu od šestorice svećenika iz svoje biskupije: Tomaša Mikloušića (1767.–1827.), Antuna Vranića (1764.–1820.), Ivana Nepomuka Labaša (1785.–1849.), Stjepana Koroliju (1760.–1826.), Ivana Birlinga (1775.–1852.) i Ivana Ruperta Gusića (1761.–1821.). Prema dosadašnjim saznanjima Vranić je preveo *Psalme* (1816.) i *Jeremijine Tužaljke* (1820.), Labaš *Knjigu o Jobu* (?), Gusić čitav Novi zavjet (1820. – 1821.), a Birling *Pavlove poslanice Filipljanima* (?). Osim Gusićeve *Novoga zavjeta* koji je objavljen 2018. (Gusić 2018., Jembrih 2012. a., 2012. b., 2018.), Vranićevih psalma transkribiranih i tiskanih 2017. i odloma-

¹ Rad je nastao kao rezultat projekta *Rekonstrukcija Kristijanovićeve Biblije* koji financira Zaklada Adris.

[illegible]

Prva poslanica Korinćanima (iz rukopisa u Arhivu HAZU)

Kristijanović je pojedine biblijske knjige od 1845. tiskao u *Danici zagrebečkoj* i drugim publikacijama,² no veći je dio njegova prijevoda ostao u rukopisu te se čuva po hrvatskim knjižnicama i arhivima.

Važnost Kristijanovićeve književnokajkavskoga prijevoda *Biblije* očituje se u činjenici da je riječ o biblijskome prijevodu čije je postojanje poznato veoma uskom krugu hrvatskih znanstvenika. Budući da Kristijanovićev prijevod nije objavljen u cijelosti, već se nalazi u rukopisima, u ovome trenutku on nije dostupan ni znanstvenoj ni široj javnosti, čime su otežana istraživanja te iznimno bitne teme. Kako se upravo prijevod Biblije smatra važnim pokazateljem stupnja razvijenosti određenoga jezika, a kajkavski je književni jezik najslabije istražen od triju hrvatskih povijesnih književnih jezika, projekt *Rekonstrukcija Kristijanovićeve Biblije*, koji će se u razdoblju od 2023. do 2026. provoditi na Institutu za hrvatski jezik, dovest će rekonstrukcijom, transkripcijom i objavljivanjem Kristijanovićeve prijevoda *Svetoga pisma*, te njegovim sustavnim proučavanjem s različitih aspekata do novih spoznaja o hrvatskoj prevoditeljsko-biblijskoj tradiciji, jezičnim i stilskim osobitostima kajkavskoga književnog jezika, primijenjenim traduktološkim postupcima i revalorizirati dosadašnje spoznaje o tim pitanjima kao i smjestiti Kristijanovićev prijevod u širi kontekst hrvatske baštine. Nadalje, rekonstrukcijom, transkripcijom i javnim objavljivanjem *Kristijanovićeve Biblije* u digitalnome obliku potaknut će se i omogućiti daljnja multidisciplinarna istraživanja kao i znanstvenu raspravu i revalorizaciju dosadašnjih ocjena i zaključaka o književnoj kajkavštini i prijevodima *Svetoga pisma* na nju, kao i društvenim, političkim i kulturnim okolnostima nastanka književnokajkavskih prijevoda i razlozima njihova dosadašnjega (ne)objavljivanja.

Literatura

Barščevski, Taras; Jelaska, Zrinka; Babić, Nada. (ur.). 2020. *Hrvatski prijevodi Biblije*. Hrvatsko filološko društvo – Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Beck, Boris; Berković, Danijel. 2017. *Arfa Davidova* Antuna Vranića. KAJ L, 5-6. 63–80.

Berković, Danijel. 2011. Biblija Maksimilijana Vrhovca i jezično-stilistička obilježja u psalmima Vrhovčeve Biblije. u: Jembrih, Alojz (ur.) *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju: Zbornik radova sa znanstvenih skupova Krapina 2007., 2008. i 2009. godine*. Hrvatska udruga „Muži zagorskoga srca“. Zabok.

² *Primjerice*, *Knjigu mudrosti* objavljuje kao dodatak svojem izdanju *Stoletnoga hrvatskoga kalendar* iz 1849.

- Berković, Danijel. 2012. Bestijarij u Psalmima Vrhovčeve kajkavske Biblije. *Kairos* 6, 2, 201–230.
- Berković, Danijel; Beck, Boris. 2017. Strategija hrvatskih biblijskih prijevoda: izbor između inovacije i tradicije. u: Botica, Stipe; Nikolić, Davor; Tomašić, Josipa; Vidović Bolt, Ivana (ur.). *Šesti hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb. 431–440.
- Berković, Danijel. (ur.) 2018. a. *Tko su bili hrvatski prevoditelji Biblije. Zbornik radova znanstvenog simpozija: Tko su bili hrvatski prevoditelji Biblije*. Biblijski institut, Centar biblijskih istraživanja. Zagreb.
- Berković, Danijel. 2018. b. Biskup Maksimilijan Vrhovac i njegova Biblija. u: Berković, Danijel. (ur.) *Tko su bili hrvatski prevoditelji Biblije. Zbornik radova znanstvenog simpozija: Tko su bili hrvatski prevoditelji Biblije*. Biblijski institut, Centar biblijskih istraživanja. Zagreb. 35 – 61.
- Cifrak, Mario. 2018. Hrvatske tiskane Biblije od Katančića do danas, u: Lujčić, Božo (ur.) *Hrvatski standardni prijevod Biblije. Tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi*. Hrvatsko biblijsko društvo. Zagreb. 22 – 49.
- Fučak, Jerko. 1975. *Šest stoljeća hrvatskog lekcionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskog glagoljaštva*. Kršćanska sadašnjost. Zagreb.
- Fučak, Jerko. 1991. Prijevodi Biblije na hrvatski jezik. *Bogoslovna smotra* 62. 93–96.
- Fučak, Jerko. 2006. a. *Prepoznavatelj riječi Božje. Biblija u našim rukama*. Kršćanska sadašnjost. Zagreb.
- Fučak, Jerko. 2006. b. Neki problemi i načela prevođenja Novoga zavjeta. u: *Prepoznavatelj riječi Božje. Biblija u našim rukama*. Kršćanska sadašnjost. Zagreb. 82 – 10.
- Fučak, Jerko. 2006. c. Neki stilistički problemi prijevoda Novoga zavjeta. u: *Prepoznavatelj riječi Božje. Biblija u našim rukama*. Kršćanska sadašnjost. Zagreb. 101–116.
- Gusić, Ivan Rupert. 2018. *Sveto pismo Novoga zakona*. (Za tisak priredili i progovor napisali Jembrih, Alojz; Kurečić, Zvonimir.) Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima. Zagreb.
- Jagić, Vatroslav. 1913. Sie serbokroatischen Übersetzungen der Bibel im Ganzen oder einzelner Teile derselben. Eine bibliographische Übersicht. *Archiv für Slavische Philologie* 34. 497–532.
- Jembrih, Alojz. (ur.) 2006. *Biskup Maksimilijan Vrhovac i njegovo djelo: zbornik referata sa Znanstvenoga skupa "Biskup Maksimilijan Vrhovac u svome vremenu"* u organizaciji društva Kajkaviane održanog 28. studenoga 2003. u Dvorcu Stubički Golubovec. Kajkaviana. Donja Stubica.
- Jembrih, Alojz. 2012. a. „Vrhovčeva Biblija“ – Je li joj se iznova u trag ušlo? *Kairos: Evanđeoski teološki časopis* 6/1. 89–101.
- Jembrih, Alojz. 2012. b. Je li se ušlo u trag „Vrhovčevoj Bibliji“? *Filologija* 58. 211–221.
- Jembrih, Alojz. 2018. Prvi cjeloviti kajkavski Novi Zavjet. u: Gusić, Ivan Rupert. 2018. *Sveto pismo Novoga zakona*. Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima. Zagreb. 643–685.
- Korade, Mijo. 1996. Teološka i vjerska misao u hrvatskoj kajkavskoj književnosti. u : Alojz Jembrih (gl. ur.) *Kajkaviana Croatica. Hrvatska kajkavska riječ*. Družba braće hrvatskoga zmaja, Muzej za umjetnost i obrt. Zagreb. 91–114.
- Lujčić, Božo. 2007. Lingvističke teorije prevođenje i novi hrvatski prijevod Biblije. *Bogoslovna smotra* 1. 59–102.
- Lujčić, Božo. 2011. Prevođenje Biblije: teorije, načini, kriteriji. u: Tomić, Marko, Višaticki, Karlo (ur.) *Riječ Božja u riječi hrvatskoj. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog simpozija prigodom 175. obljetnice prvoga hrvatskog tiskanog prijevoda Biblije 1831. – 2006*. Đakovo. Biblioteka Diacovensia. 253 – 279.
- Lujčić, Božo (ur.) 2018. *Hrvatski standardni prijevod Biblije. Tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi*. Hrvatsko biblijsko društvo. Zagreb.
- Lujčić, Božo. 2018. Lingvističke teorije prevođenja i hrvatski standardni prijevod Biblije. u: Lujčić, Božo (ur.) *Hrvatski standardni prijevod Biblije. Tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi*. Hrvatsko biblijsko društvo. Zagreb. 50–93.

Magić, Vladimir. 2009. Noviji rukopisi Metropolitanske knjižnice (18.– 20. stoljeće). *Tkalčić: Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije* 13. 585–634.

Percan, Josip. 1984. Ignac Kristijanović (1796–1884) i njegov pokušaj prevođenja Svetoga pisma. *Bogoslovska smotra* 54 /1. 88–103.

Rebić, Adalbert. 1998. Die Übersetzung der Bibel ins Kroatische. Eine kurze Übersicht. u: Krašovec, Jože (ur.). *Interpretation of the Bible – Interpretation der Bibel – Interprétation de la Bible – Interpretacija Svetoga pisma*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Sheffield Academic Press. Ljubljana, Sheffield. 1131–1144.

Rebić, Adalbert. 2018. Biblija – što je to? u: Berković, Danijel. (ur.) *Tko su bili hrvatski prevoditelji Biblije. Zbornik radova znanstvenog simpozija: Tko su bili hrvatski prevoditelji Biblije*. Biblijski institut, Centar biblijskih istraživanja. Zagreb. 7 – 14.

Šojat, Olga. 1960. O stilu Ignaca Kristijanovića. *Umjetnost riječi* 43/4. 39–55.

Šojat, Olga. 1962. Život i rad Ignaca Kristijanovića. *Rad JAZU* 11. 63–114.

Šojat, Olga. 1968. Ignac Kristijanović i Danica zagrebečka. *Kaj* I/1. 11–27.

THE RECONSTRUCTION OF IGNAC KRISTIЈANOVIC'S BIBLE

By Barbara Štebih Golub; Zagreb

SUMMARY

The paper presents the project „Reconstruction of Kristijanović's Bible“, which is carried out at the Institute for the Croatian Language and is financed by the Adris Foundation. Ignac Kristijanović (1796.–1884.), religious writer and important public educator, tried to translate the entire Holy Bible into the Kajkavian literary language. Parts of the translation have been published, but the majority of the manuscript is kept in various libraries and archives.

Key words: Ignac Kristijanović; Kajkavian Literary Language; Reconstruction, The Holy Bible

(Prijevod: Autorica)